

Kaznovanje in kaznovalna politika v Sloveniji: konceptualni premiki in praktične posledice¹

Mojca M. Plesničar,² Marko Drobnjak³

Vprašanje kaznovanja je v članku obdelano na dveh ravneh: konceptualni in praktični. V prvem delu tako orišemo pot slovenske penološke teorije v zadnjih desetletjih in se posvetimo pomembnim preobratom v zvezi z dojemanjem kazni in njenim utemeljevanjem. Ob tem se kratko posvetimo tudi bolj ali manj preiščeni kaznovalni politiki, ki zrcali kaznovalne paradigme, in njenim rezultatom. V delu, ki se nanaša na konkretna vprašanja kaznovanja, se na eni strani temeljiteje posvetimo predvsem vprašanju zavora, ki ga osvetlimo s sistemskega vidika, z vidika obsojenih oseb in z vidika zaposlenih. Na drugi strani pa v razpravo umestimo tudi novejša, alternativna oblike kaznovanja in njihovo vlogo v sodobnem slovenskem kaznovanju. Vprašanja kaznovanja v Sloveniji analiziramo tudi skozi primerjalno prizmo in tako domače ideje in sistem umestimo v širši geografski in zgodovinski prostor.

Ključne besede: kaznovanje, zapor, kaznovalna politika, penologija, Slovenija

UDK: 343.8(497.4)

1 Uvod

Kaznovanje predstavlja eno izmed temeljnih področij kriminološkega raziskovanja. Tuji in domači avtorji se ga lotevajo z različnih zornih kotov, pri tem pa analizirajo filozofske, družbene, psihološke, kulturne, pravne in druge vidike kaznovanja. V slovenskem prostoru lahko zaznamo predvsem dve temeljni smeri, s katerima se raziskovalna sfera ukvarja, ki sovpadata s podobnima usmeritvama v mednarodnem prostoru (Crewe, 2011; Garland, 2001; Liebling, Crewe in Hulley, 2011; Tonry, 2011).

Na eni strani tako zaznavamo teoretične oz. konceptualne razprave o tem, čemu kaznovanje služi, kako se spreminja in kaj spremembe pomenijo (npr. Flander in Meško, 2013; Petrovec, 1998a). Na drugi strani najdemo bolj empirične študije, ki preučujejo konkretna vprašanja (npr. Brinc, 2011; Hacin in Meško, 2017). Ta se v enem delu nanašajo na spremljanje trendov v kaznovanju, v drugem delu pa analizirajo posamezne praktične vidike kaznovanja, predvsem v zvezi

z izvrševanjem kazenskih sankcij. Takšno stanje je v resnici pričakovano, saj se kaznovanje pojavlja na stičišču različnih sfer: na eni strani načelnih razmislekov o pomenu, namenu in vlogi kaznovanja, na drugi strani pa zelo praktičnih problemov izvrševanja kazni v sodobnih sistemih, npr. dodeljevanja ugodnosti prostega izhoda zaprtim osebam.

Obe ravni bomo naslovili tudi v tem prispevku. V prvem delu tako orišemo pot slovenske penološke teorije v zadnjih desetletjih in se posvetimo pomembnim preobratom v zvezi z dojemanjem kazni in njenim utemeljevanjem. Ob tem se kratko posvetimo tudi bolj ali manj preiščeni kaznovalni politiki, ki zrcali kaznovalne paradigme, in njenim rezultatom. V delu, ki se nanaša na konkretna vprašanja kaznovanja, predvsem orišemo penološka spoznanja zadnjih desetletij v zvezi z zaporom in jih soočimo s statistično sliko slovenskega zaporskega sistema. Deloma osvetlimo tudi novejša trende v kazenskih sankcijah, predvsem spodbujanje skupnostnih sankcij v okviru Probacijske službe.

2 Kaznovanje na konceptualni ravni

2.1 Uvodno

Na globalni ravni je v zadnjih desetletjih opustitev rehabilitacijske paradigme prinesla veliko sprememb, v luči vsesplošno poudarjenega individualizma je tako mogoče govoriti o kaznovalnem populizmu (zahtevah po strožjem kaznovanju), političnem oportunističnem oporunizmu na kaznovalnem področju in razgra-

¹ Prispevek je nastal v okviru projekta Premeščanje meja v kriminologiji in kriminalitetni politiki, ki ga financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS, številka projekta J5-8242).

² Dr. Mojca M. Plesničar, znanstvena sodelavka na Inštitutu za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani in docentka na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani, Slovenija. E-pošta: mojca.plesnicar@pf.uni-lj.si

³ Marko Drobnjak, mag., mladi raziskovalec na Inštitutu za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Slovenija. E-pošta: marko.drobnjak@pf.uni-lj.si

dnji zaviralnih struktur pri kaznovanju (Garland, 2001; Kury in Ferdinand, 2008; Loader, 2006, 2009; Nelken, 2006; Pratt, 2007; Pratt, Brown, Brown, Hallsworth in Morrison, 2005; Stuntz, 2011). Kljub temu je v državah kontinentalne Evrope vsaj na videz manj zaostreno od kaznovanja v *common law* sistemih, kar je razvidno tudi iz diskurza v literaturi (Cavadino in Dignan, 2006; Nelken, 2005; Tonry, 2004). Razlogov, zakaj kontinentalni sistemi delujejo manj punitivno, ne razumemo povsem, gotovo pa je, da gre za skupek različnih dejavnikov. Tonry (2004) tako za Nemčijo in Francijo ocenjuje, da pospeševalni faktorji, ki so v *common law* sistemih kaznovanje potisnili k bolj strogemu (npr. moraliziranje, nesamozavest elit, političnost kaznovalne politike, vpliv tabloidov ipd.), tam preprosto ne obstajajo.

Trend zaostrovanja kaznovanja je ne glede na opisane razlike med državami že nekaj desetletij globalna stalnica, ki se nezadržno širi tudi na neklasična kazenskopravna področja (krimigracije – širjenje kaznovanja na področje azilnega prava in politike; uporaba administrativnih kazni namesto kazenskih ali ob kazenskih ipd.) in v klasično manj represivno usmerjene ureditve (Franko, 2014; Kury, Ferdinand in Obergfell-Fuchs, 2008; Tak, 2001; von Hofer in Tham, 2013). Takšno zaostrovanje je v znanstvenih razpravah praviloma označeno kot družbeno škodljivo in ob drugih dejavnikih vodi v številne anomalije družbenega sistema (Garland, 2001; Loader, 2009; Stuntz, 2011; Wacquant, 2009). Te so zaznavne na različnih področjih, na primer pri razlikovanju v obsegu temeljnih pravic glede na posameznikov status (Tripkovic, 2018), razlikovanju posledic kaznivih dejanj glede na premoženje (Wacquant, 2009) in podobno.

Slovenski kaznovalni sistem je zasidran trdno v kontinentalno jedro in se ni povsem odrekel rehabilitacijski paradigmi. Kljub temu prihaja do pomembnih sprememb tudi na konceptualni ravni in nekdanji trdnim rehabilitativnim namenom kaznovanja (Petrovec, 1998a) se v zadnjih desetletjih pridružujejo številni drugi (Kanduč, 1988; Petrovec, 1998b). V tem smislu tudi v slovenskem prostoru zaznavamo trende, ki jih je mogoče zaslediti drugje: na konceptualni ravni predvsem obrat k bolj retributivni retoriki, obenem pa širjenje debate o kaznovanju in vdiranje zunanjih elementov in interesov, kot je na primer kaznovalni populizem (Flander in Meško, 2010, 2013, 2016). Ob tem sistem spreminjajo tudi nove usmeritve, kot je na primer dodajanje elementov restorativne pravičnosti (Završnik, 2008) ali nov poudarek skupnostnim sankcijam (Meško, Hacin, Žibera in Plesničar, 2016). Obe, konceptualno bolj rehabilitativno naravnani zasnovi, s seboj sicer nosita nevarnost širjenja formalne mreže nadzora in kaznovanja in od uveljavitve ter vzpostavitve delovanja teh zasnov ob odvisno, v katero smer bosta sistem nagnila.

2.2 Namen kaznovanja

S kaznovalno paradigmo je integralno zvezan namen kaznovanja, torej odgovor na vprašanje, zakaj kaznujemo. Jasen namen kaznovanja je za sodobne sisteme pomemben – z načelnega vidika je popolnoma nesprejemljivo, da se kaznovanje, ki je izrazito vrednostno nabito področje in hkrati izjemno posega v pravice posameznika, izvaja in spreminja brez jasne vizije glede tega, čemu služi in kako ga lahko utemeljimo (Ashworth, 2010). Jasno definiran namen kaznovanja je pomemben element preprečevanja prevelike diskrecije posameznih odločevalcev – sodnikov, ki so zavezani v svojih odločitvah slediti družbeno konsenzualnemu cilju in ne morebitnim lastnim prepričanjem. Na praktični ravni je namen kaznovanja pomemben tudi z vidika preprečevanja neenotne sodne prakse. Na ravni izvrševanja kazenskih sankcij pa je namen kaznovanja temeljna usmeritev delovanja vseh nosilcev oblasti – od snovanja do izvajanja ukrepov v okviru izvrševanja sankcij, predvsem kazni zapora.

Kljub vsemu navedenemu imamo v Sloveniji do namena kaznovanja nekoliko mačehovski odnos. Staro opredelitev iz prejšnje države, ki je nosila (tudi) izrazito ideološko noto, smo po osamosvojitvi ob vzpostavitvi novega kazenskega zakonika preprosto črtali, ob tem pa v novi kazenski zakonodaji pustili pomembno vrzel. V obdobju po osamosvojitvi so tako ta manko v pravni ureditvi zapolnjevala sodišča prek sodne prakse.

Ta je po opustitvi načelne opredelitve namena kaznovanja ohranila dediščino utilitarnih ciljev (prevencija, v slovenskem kontekstu tradicionalno izrazito vezana na rehabilitativno oziroma socioterapevtsko usmeritev) ter ji dodala »novo« zasnovo retribucije (Petrovec, 1998a). V tem smislu sledi teoretičnim razpravam na tem področju, ki ravno tako razlikujejo med »pravičnostjo« (retributivni element) in »smotnostjo« (utilitarni element) kazni (Bavcon, Šelih, Korošec Ambrož in Filipič, 2013; Plesničar, 2012b; Šelih, 1994).

Z novelo Kazenskega zakonika (Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika [KZ-1E], 2017) je bil namen kaznovanja tudi s strani zakonodajalca ponovno vključen v zakonsko besedilo in je sodniško pojmovanje nekoliko razširil. 45.a člen KZ-1 tako pravi: »S kaznovanjem po določbah tega zakonika država varuje temeljne vrednote in načela pravnega reda, vzpostavlja zavedanje storilca kaznivega dejanja in drugih o nedopustnosti izvršitve kaznivih dejanj, predvsem pa ob spoštovanju človeškega dostojanstva in osebnosti storilca kaznivega dejanja omogoča, da se storilcu z ustrezno sankcijo omogoči dostojna vključitev v skupno družbeno okolje.« (KZ-1E, 2017)

Z uporabo klasičnih metod interpretacije lahko iz veljavnega besedila izluščimo različne namene in hierarhijo med

njimi. Na prvem mestu je skladno s slovenskim penološkim izročilom postavljena rehabilitacija – ta je tesno zvezana s kriterijem »smotrnosti«, ki ga je vzpostavila sodna praksa, kaže pa na zavedanje države, da kazen ne more biti sama sebi namen, temveč mora biti napolnjena s prizadevanji za kar najbolj »smotno« sankcijo, ki omogoča polno vključitev storilca v skupnost. Iz besedila je mogoče izluščiti tudi idejo pozitivne generalne preprečitve, pri kateri je v ospredju vnovična potrditev (reafirmacija) kršenih pravnih norm in vzpostavitev zaupanja v delovanje pravnega sistema (Ambrož, 2016), ne nazadnje pa tudi element retributivnosti. Ta se kaže v očitku, usmerjenem na storilca, ki opozarja na pomembnost kršene vrednote (Ambrož, 2018), na drugi strani pa v storilcu kaznivega dejanja vidi odgovornega nosilca ravnanja, na katerega je očitek sploh mogoče nasloviti (von Hirsch, 1976).

2.3 Kaznovalna politika

Namen kaznovanja predstavlja srčiko kaznovalne politike, iz katere naj bi rasle in na kateri naj bi temeljile sistemske in posamične rešitve pri oblikovanju in izvrševanju kaznovanja.

Slovensko kaznovavno politiko umeščajo glede na osnovni kazalnik (65 zaprtih oseb na 100.000 prebivalcev v letu 2018 (CoEAPS, 2019)) med manj kaznovavno naravnane. Po tem in tudi nekaterih drugih značilnostih (na primer obravnavi zaprtih oseb, velikosti zaporov) se še vedno lahko primerja s skandinavskimi ureditvami. Takšno opažanje je zanesljivo, a obenem najmožj zgoraj površinsko, saj je treba upoštevati tako okoliščine posamezne ureditve kot tudi trend v kaznovanju (Aebi, Burkhardt, Hacin in Tiago, 2016). V slovenskem primeru je tako očitno postopno zviševanje števila zaprtih oseb, ki je v zadnjih letih več kot dvakratnik števila v letih po osamosvojitvi (Brinc, 1996, 2005; Filipčič, 2014; Flander in Meško, 2013; Meško, Fields in Smole, 2011).

V obdobju samostojnosti je prišlo v Sloveniji do korenitih sprememb družbene klime, zakonodaje in sodne prakse ter prakse pri izvrševanju kazenskih sankcij (Meško et al., 2011; Petrovec in Plesničar, 2014). Čeprav počasneje, se kaznovalna politika zastruje na vseh omenjenih področjih in tako zajame celotno tridelno strukturo individualizacije kazenskih sankcij (zakonodajna, sodna in penitenciarna), na kateri je zasnovan sistem kaznovanja pri nas (Bavcon et al., 2013; Petrovec, 1998b; Šelih, 2009, 2010).

Navkljub številnim ugankam v zvezi z opisano sliko je jasno, da kaznovalna politika ne nastane sama od sebe (Filipčič, 2014; Jager, 2002). Soustvarjajo jo različni deležniki v družbi, najprej zakonodajalec in prek njega pravosodno ministrstvo, v praksi pa imajo najpomembnejšo vlogo sodišča, ki se jim v zadnjem času z rastjo pogostosti pogajanj o krivdi pridružuje

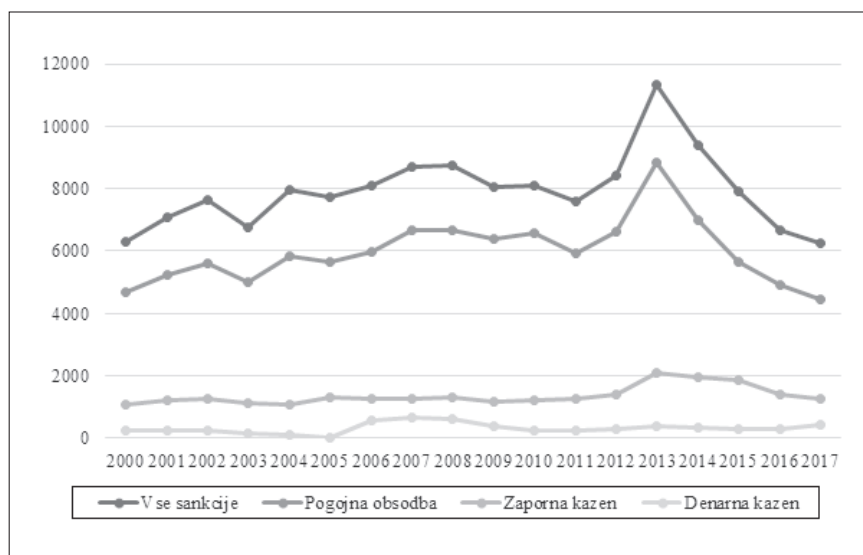
jo tožilstva. Po obsodbi so za kaznovavno politiko odgovorni Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij (URSIKS) in posamezni zavodi, po novem takšno mesto zaseda tudi Urad za probacijo (UPRO). Vsi ti deležniki delujejo in so umeščeni v neki družbeni okvir, tako da lahko v najširšem smislu govorimo o tem, da kaznovavno politiko oblikuje družba, vendar je takšna ugotovitev vendarle prevelika posplošitev.

Veliko število sooblikovalcev ima svoje prednosti in slabosti. Na eni strani je takšna razpršenost moči pozitivna, saj lahko zavira potencialne ekscese, ki bi jih promovirala ena skupina zaradi lastnih prepričanj ali interesov. Poleg tega razpršenost moči preprečuje, da bi prevladali interesi ene profesionalne skupine. Na drugi strani je takšna razpršenost težavna predvsem zato, ker hkrati z močjo prerazporeja tudi odgovornost za oblikovanje kaznovalne politike. Tako se posameznim deležnikom lahko zdi, da so v resnici le »izvrševalci« kaznovalne politike, ki je že izoblikovana in ustaljena s strani drugih. Vsako dogovarjanje o spremembah tudi nujno pomeni dolgotrajno usklajevanje in implementacija sprememb vedno prinaša dodatno tveganje neizpolnitve tudi zaradi množice deležnikov.

V slovenskem prostoru posamične študije naraščanja števila zaprtih oseb nakazujejo pomembne spremembe v kaznovalni politiki: korenite načelne spremembe v zakonodaji po letu 1994 (Flander, 2014; Petrovec, 1998b; Plesničar, 2013b), izjemno rast izrekanja zapornih kazni po letu 1996 (Brinc, 1996, 2005; Filipčič, 2014; Plesničar, 2012a), vznik kaznovalnega populizma in punitivnosti v zadnjih letih (Flander in Meško, 2013), razlike v kaznovanju med sodišči (Filipčič, 2014), večja stopnja povratništva (Filipčič, 2014), spreminjanje vloge sodišča in tožilstva pri kaznovanju (Plesničar, 2013a; Šugman Stubbs, 2015), redkejša uporaba pomilostitev ter amnestij (Petrovec, 2013), primerjava trendov zapiranja v Sloveniji in drugih evropskih državah (Aebi et al., 2016) in podobno.

Če od blizu pogledamo statistične podatke, slika zadnjih 20 let potrjuje opisane analize.⁴ Iz grafa 1 lahko vidimo, da število sankcij, ki jih v posameznem letu izrečejo slovenska sodišča, počasi, a vztrajno narašča. V letu 2013 je prišlo do velikega poskoka v številu teh primerov, ki pa se v naslednjih letih ni ponovil, nasprotno, sledil je padec na raven okrog leta 2000.

⁴ Za pretekla obdobja je kaznovavno politiko slovenskih sodišč skozi statistične prikaze natančno beležil in spremljal Brinc (1996, 2001, 2005). Skozi svoje prispevke je za daljše časovno obdobje ugotavljal, da ni zaznati povezave med prijavljeno kriminaliteto in številom obsojenih oseb, ocenil pa je, da stopnja in intenzivnost kriminalitete pri nas ne terjata strožje kaznovalne politike, ki je vzniknila v zadnjem obdobju njegovega preučevanja.

Graf 1: Število izrečenih glavnih sankcij 2000–2017
(vir: Statistični urad Republike Slovenije [SURS], 2018)

Tak poskok v številu izrečenih sankcij lahko vsaj delno gotovo pripišemo noveli Zakona o kazenskem postopku (Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o kazenskem postopku [ZKP-K], 2011), ki je sredi leta 2012 v postopek vpeljala pogajanja o krivdi in možnost priznanja na predobravnavnem naroku. Po podatkih tožilstva je bilo že v polovici leta 2012 tovrstnih primerov približno 1.500, v naslednjih letih pa je število naraslo do skoraj 4.000 v letu 2014, nato pa začelo znova padati (Vrhovno državno tožilstvo Republike Slovenije [VDTRS], 2018). Mogoče je razumno domnevati, da se je v začetnih letih vpeljave možnosti pogajanj in priznanja veliko starejših primerov razrešilo po tej poti, ta delež pa se je potem zmanjšal in predvidoma ustalil na nekoliko nižjih številkah.

Do razlik ne prihaja le pri skupnem številu izrečenih sankcij, temveč tudi v njihovi strukturi. Graf 2 prikazuje tri najpogostejše sankcije, ki so jih slovenska sodišča v letih 2000–2016 izrekala polnoletnim storilcem – pogojno obsodbo, zaporno kazen in denarno kazen. Slednja v celotnem obdobju ni preseгла 7 odstotkov vseh izrečenih sankcij, večinoma se je delež gibal okrog 4 odstotkov. Bolj zanimivo je razmerje med zaporno kaznijo in pogojno obsodbo. Pogojna obsodba v slovenskem prostoru predstavlja prevladujočo sankcijo in se v preučevanem obdobju giblje med 71 in 81 odstotki. Delež zapornih kazni se je v tem obdobju gibal med 13 in 23 odstotki. Pri tem je mogoče v letih 2011–2015 zaznati rahel trend približevanja obeh deležev: delež pogojnih obsodb se je zmanjševal, delež zapornih kazni pa povečeval. Ta trend se je na videz obrnil v

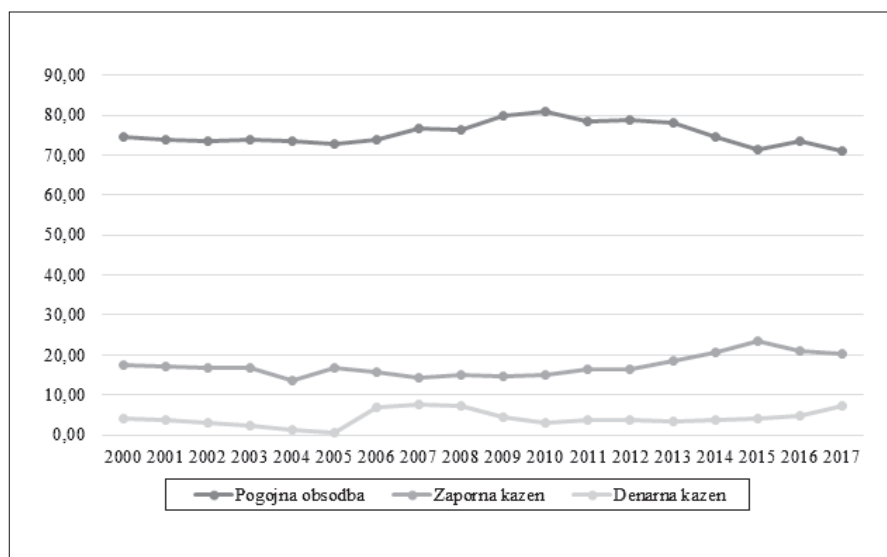
letu 2016, a je treba za opredelitev do tega, ali gre za resničen obrat trenda ali le enkratno anomalijo v daljšem obdobju, počakati na rezultate naslednjih nekaj let.

Aebi s sodelavci (2016), ki ugotavljajo, da je razlike mogoče najti predvsem po letu 2011, ko se je v preostali Evropi trend obrnil in smo zaznali zmanjševanje števila zaprtih oseb, ponuja natančnejšo primerjavo slovenskih trendov z evropskimi. Pomemben dejavnik, zaradi katerega Slovenija kljub temu ostaja v skupini držav z milejšo kaznovavno politiko, avtorji vidijo v dolžini zapornih kazni, ki je v Sloveniji pomembno krajša kot v drugih državah.

2.4 Diskurz o kaznovanju

Ob preučevanju bogate zakladnice Revije za kriminalistiko in kriminologijo smo zaznali tudi, kako spremembe na konceptualni ravni sčasoma prehajajo in se zrcalijo tudi v jeziku, ki ga na praktični in tudi akademski ravni uporabljajo avtorji. Poleg klasičnega razvoja jezika, ki poteka na vseh področjih družbenega udejstvovanja, je namreč vsaj na nekaj konkretnih primerih mogoče zaznati tudi ideološko ali konceptualno pogojene spremembe uporabljenih terminov (Završnik, 2007).

En tak vidik je že omenjeno definiranje in redefiniranje namena kaznovanja, ki se na primer povsem izogiba natančnim poimenovanjem namenov kaznovanja, temveč jih poda opisno in pomensko bolj odprto (glej opombo 1).

Graf 2: Delež izbranih sankcij 2000–2017 (vir: SURS, 2018)

Poleg namena kaznovanja smo bili tako priča še preimevanju pazniške službe v pravosodno varnostno policijo (Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij [ZIKS-1], 2000), pomenljiva pa se zdijo tudi nihanja v poimenovanih zavodov za izvrševanje kazenskih sankcij. Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij iz leta 1978 (in dotična literatura iz tega obdobja) (ZIKS, 1978) uporablja izraze zapor (Ljubljana, Celje, Koper), kazenski poglobljevalni dom (Dob pri Mirni, Ig pri Ljubljani), odprti kazenski poglobljevalni dom (Rogoza - Maribor) in kazenski poglobljevalni dom za mladoletnike (Celje), njihova nadpomenka pa je kazensko poglobljevalni zavod. Zmanjšana teža rehabilitativne ideje in zaton socioterapevtske usmeritve se kaže tudi v izpuščanju pojma »poglobljevalni« in »dom«, ki ju nadomesti emocionalno in vsebinsko manj nabit izraz »zavod za izvrševanje«.

3 Penologija v praksi

Konceptualna izhodišča in spremembe v njih se nujno zrcalijo tudi v praksi. Najbolj izpostavljena in najbolj preučevana sankcija v globalnem kontekstu in tudi pri nas je gotovo zaporna kazen. Ta je v slovenskem prostoru sicer na drugem mestu po pogostosti, a nosi ključno vlogo v dojetju in delovanju sistema.

Namen kaznovanja in še bolj natančno namen zaporne kazni ustvarjata perspektivo, ki jo sodišča in organi izvrševanja sankcij uporabijo kot izhodišče s teoretskimi, eksperi-

mentalnimi in praktičnimi spoznanji (Petrovec, Plesničar in Kravanja, 2015). Menjavanje krovnih ciljev torej nujno pomeni tudi menjavanje praktičnega dela in izkušenj v okviru penološkega dela, na to pa v slovenskem prostoru vpliva tudi penološko raziskovanje in ugotovitve v RKK, ki so v preteklosti že pripeljale do vsebinskega izboljševanja delovanja zavodov za prestajanje kazni (Hacin, 2015).⁵

Ob tem je v zadnjem obdobju vendarle mogoče opaziti tudi večji poudarek skupnostnim ali alternativnim sankcijam in krepitevi specifičnih oblik pogojne obsodbe, kar se kaže tudi skozi ustanovitev Probacijske službe, katere osnovni namen so prav skupnostne sankcije. V kolikšni meri bo tem uspelo nadomeščati zaporno kazen in v kolikšni meri bodo pomenile t. i. širjenje mreže, bomo lahko ocenili šele čez nekaj časa, ko (če) bodo v sistemu zares zaživele.

⁵ O razlikah med teoretično in praktično realnostjo ter kritiko zakonodaje je pisal tudi Brinc (1982, 1985b). Tako navaja, da izhodiščna klasifikacija omogoča ustrezno razvrstitev obsojencev v njemu primeren zavod, kjer bo lahko deležen maksimalne strokovnosti za uspešno izvajanje tretmaja. Na tem mestu je prav teorija z raziskovalnim pristopanjem uspela vplivati na praktično realizacijo kazni zapora, ki se kaže predvsem v obliki smiselnosti prerazporejanja zaprtih oseb iz zgolj zaprtih v tudi polodprte in odprte zavode oz. načine prestajanja kazni. Obenem prisotnost vzporednosti prakse, ki je lahko tudi mimožezna zakonodaje, kaže na resničnost znotraj zavodov za prestajanje kazni, kjer po Brinčevih besedah obsojencem ni mar do še tako naprednih stališč zakonodaje ali teorije, saj so v ospredju zaporskih institucij odnosi, ki jih ustvarjajo ljudje tovrstnih skupnosti.

3.1 Zapor

Preučevanje zapora je v slovenskem prostoru bogato in sistematično. Predvsem raziskovanje socialne klime v slovenskih zaporih natančno in po korakih opisuje opuščanje tretmajskih idej s prevzemanjem kaznovalne naravnosti zaposlenih. Obenem kaže, da je za doseganje ugodnih terapevtskih razmer pomembna izbira strokovnega osebja (in njihovo poznejše izobraževanje), ki potem praktično dela in sobiva z zaprtimi osebami (Brglez, 2006; Brinc, 1985a, 1995, 2011; Brinc in Petrovec, 2001).

Nadalje odprtost zavodov prinaša opuščanje čezmernih varnostnih ukrepov, kar je v preteklosti vodilo do odhoda določenega tipa zaposlenega kadra iz zavodov, saj je preseganje manipulativnega pristopa nasprotovalo njihovemu osebnemu poslanstvu dela v kaznovalnih institucijah in ravno to odraža določene stopnje krize slovenske penologije (Petrovec et al., 2015).

Na trenutke se zdi, da je preteklo stanje v penalnih institucijah znanstvena fantastika (Petrovec in Muršič, 2011) in da gre za družbo znotraj družbe (Meško, Frangež, Rep in Sečnik, 2006). To predvsem velja za večje zavode in zaprte režime, medtem ko je v manjših zavodih in na odprtem in polodprtem režimu vendarle mogoče zaslediti določene elemente preteklih praks (Brinc, 2011).

Na vzdušje v zaporih in uspešno realizacijo tretmaja vplivajo pooblastila in odnos zaposlenih, ki lahko s svojo strokovnostjo prispevajo k odpravi militarističnega vzdušja v zavodih za prestajanje kazni (Vodopivec, 1992).

Že Brinc je na primer leta 1984 ugotavljal, da v kazenskih zavodih prihaja do medsebojnega ločevanja t. i. »vlog delavcev«, to so izvajanje nadzora in tretmaja (Brinc, 1984). Z ZIKS-1 leta 2000 je prišlo do uvedbe pravosodne varnostne policije (231. člen in nasl.). Naziv paznik je bil, kot že omenjeno, zamenjan z nazivom pravosodni policist, funkcije pravosodnih policistov pa določene znotraj zakona samega in ne kot prej ločeno v Pravilniku. Na eni strani lahko v zvezi s tem govorimo o profesionalizaciji funkcije in preimenovanju, ki na simbolni ravni omogoča višjo raven samospoštovanja znotraj poklicne skupine (Meško in Hacin, 2018). Po drugi strani pa obstaja resna bojazen za dolgoročni vpliv na samodojemanje vloge in delovnih obveznosti pravosodnih policistov, ki utegne zaiti v bolj represivno smer. O pomenu spremembe poimenovanja in predvsem funkcije je kritično pisal Petrovec (2015).

ZIKS-1 je vzgojno službo uvedel v 243. členu, njene naloge pa so razložene v 244. členu, s katerim je bil vpeljan osebni načrt obsojenca – formalistična krilatica zaporskega prava. Usposobljenost ljudi pri skupinski ali individualni obravnavi vpliva na njihovo zaupanje s strani zapornikov, ki pa se lahko hi-

tro oslabi, ko iste osebe neposredno dodeljujejo ugodnosti znotraj osebnega načrta tretmaja, kar vodi v špekulacije in prikrite namene pri sodelovanju zapornikov in zaposlenih v uresničevanju poslanstva varnih zaporov.⁶ To potrjujejo tudi zaznave izigravanj znotraj procesa resocializacije v zaporu, ko Meško in sodelavci (2006) zaznavajo, da zaprti pojmujejo svetovalce kot pogajalce in izražajo zadovoljstvo z delom pazniške službe oz. pravosodnih policistov, kar je gotovo obratno od pričakovanih.

Ob tem je povsem jasno, da kljub formalno jasni delitvi vloge med različnimi skupinami osebja v zaporu, nujno prihaja tudi do interakcij med njimi in pravosodni policisti neformalno velikokrat opravljajo tudi vlogo vzgojnega osebja. S strogo formalnega vidika je to neprimerno, v praksi pa velikokrat nujno in celo potrebno, saj življenja v zaporu ni mogoče secirati na posamezne delčke, temveč ga je nujno gledati kot celoto.

Na orisane spremembe vpliva in je hkrati od njega odvisna tudi realna podoba slovenskih zaporov, ki jo lahko zaznamo skozi beleženje trendov in gibanja števila zaprtih oseb in drugih tovrstnih kazalcev (graf 3).

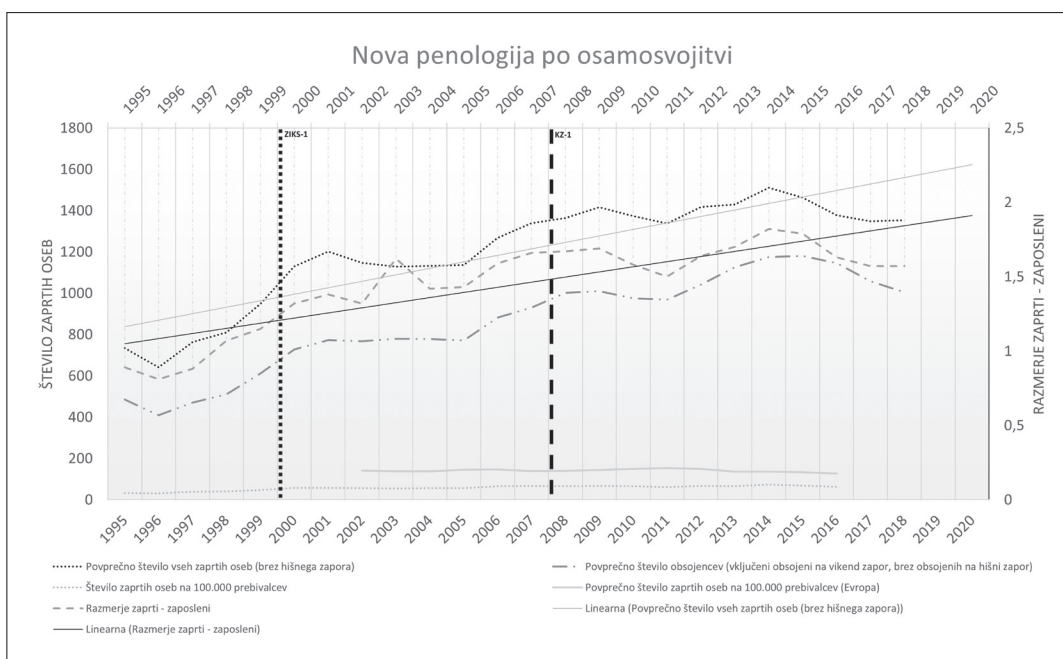
Meško in Fields (2011) zaznavata štiri poosamosvojitvena obdobja v zvezi s stopnjo zapiranja v Sloveniji. Naraščajočemu trendu števila zapornikov od leta 1996 do leta 2001 je sledil rahel padec števila zapornikov leta do 2005. Po tem je znova prisotna rast zaporske populacije do leta 2009, tej pa sledi rahel padec števila zapornikov do leta 2011. Po njuni analizi leta 2011 smo znova zaznali obraten trend, ki traja do leta 2014, ko je stopnja zaprtih oseb dosegla rekordnih 73,8 na 100.000. Od leta 2015 je spet zabeležen padec števila zapornikov, vzporednosti je mogoče zaznati tudi v gibanju povprečnega števila obsojencev in na podlagi tega je možno predvideti, da se bo število zaprtih oseb vrnilo na raven pred letom 2014. Padajoče smernice števila zaprtih oseb so prisotne tudi v evropskem prostoru, kar še dodatno podkrepi naše predvidevanje.

Število zaprtih oseb povsem sledi trendom, ki smo jih zaznavali zgoraj v zvezi s številom obsodb in deležem zapornih kazni (grafa 1 in 2).

3.2 Alternativne sankcije

Alternativne ali skupnostne sankcije, torej tista oblika kaznovanja, ki se postavlja kot alternativa kazni zapora, so v Sloveniji prisotne že precej časa. Njihov temeljni namen je

⁶ O tretmajski igri je pisal že Petrovec (1998b) – gre za situacijo, ko je zapornikova udeležba pri tretmaju pogoj za pridobitev katerih izmed ugodnosti, izvaja pa se samo z namenom pridobitve te ugodnosti, česar se na neki ravni zavedata tako zapornik kot terapevt oz. vzgojni delavec.

Graf 3: Penološki trendi po osamosvojitvi (vir: URSIKS, 2019)

nadomestiti kratkotrajne zaporne kazni in zmanjšati uporabo zaporne kazni nasploh (Šelih, 2007). V slovenskem sistemu so zasnovane kot nesamostojne in vedno le kot alternativa že izrečeni zaporni kazni. Iz poimenovanja »skupnostne« izhaja, da gre za sankcije, ki se izvršujejo v skupnosti in pri katerih torej ne pride do izločitve storilca kaznivega dejanja iz družbe, temveč se namen kaznovanja zasleduje z ohranjanjem pozitivnih vezi storilca s skupnostjo, ki ji pripada.

V sistem so bile uvedene s sprejemom prvega kazenskega zakonika (KZ) leta 1994, kjer je bila v 107. členu dopuščena možnost alternativnega načina izvrševanja kazni zapora v obliki dela v korist humanitarnih organizacij ali lokalne skupnosti (KZ, 1994). Pomembnejše spremembe so se na normativni ravni zgodile s sprejemom novega kazenskega zakonika (KZ-1) leta 2008, še bolj korenito pa je bilo v ureditev alternativnih sankcij poseženo z novelama (KZ-1B) in (KZ-1C), ki sta možnost njihove uporabe razširili in podrobneje uredili (KZ-1, 2008; Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika, 2011, 2015).

Sistemska sprememba na tem področju pomeni tudi uvedba Probacijske službe, katere osnovno poslanstvo je prav skrb za izvrševanje skupnostnih sankcij. Preliminarni podatki Urada za probacijo kažejo, da že po prvem letu njenega delovanja prihaja do porasta poseganja po tovrstnih sankcijah,

vedar je skupni delež še vedno izjemno majhen in se giblje okoli nekaj odstotkov vseh izrečenih sankcij. Zanimivo bo spremljati, kaj se bo na tem, v svetovnem merilu sicer zelo bogatem, področju dogajalo v prihodnjih letih.

4 Zaključek

Kaznovanje v Sloveniji je, podobno kot drugje, kompleksen pojav in živi svoje življenje. Tega lahko kot zunanji opazovalci spremljamo in beležimo ter primerjamo s sorodnimi sistemi in pojavi. Koliko lahko znanstvene analize in prispevki vplivajo na kaznovanje v praksi, je širše vprašanje in nanj ni preprostih odgovorov. V slovenskem in tujem prostoru lahko predvsem za preteklo obdobje določene vplive zaznamo (Hacin, 2015; Loader, 2006), v sodobnem času pa je vpliv predvsem v državah penalnega populizma bistveno manjši kot nekoč (Pratt, 2007).

V svetovnem merilu je Slovenija praktično ves čas obstoja kriminologije na Slovenskem in gotovo ves čas vestnega beleženja v Reviji za kriminalistiko in kriminologijo stabilno zmerna država, kar se kaznovanja tiče. Tako s konceptualno-ideološkega vidika kot tudi na praktični ravni (z izjemo politično obarvanih procesov in sankcij, ki niso nepomembni, a za namen tega članka nereprezentativni) ni prihajalo do ekscesov. Nasprotno,

Slovenija je predstavljala izjemo znotraj nekdanje države in predstavlja precejšnjo izjemo tudi v današnji evropski družini, ko se brez težav primerja s skandinavskimi modeli.

Na formalni in teoretski ravni lahko spremembe v izvajanju kazni najbolj očitno zaznavamo skozi spremembe zakonodaje, medtem ko institucionalni človeški odnosi znotraj zavodov za izvrševanje kazenskih sankcij ostajajo zaviti v tancijsko skrivnosti. Deloma jih merimo skozi analize družbenega vzdušja in druge podobne študije (Brinc, 1995, 2011; Brinc in Petrovec, 2001; Hacin, 2015), a prave kvalitativne študije v zaporih so tako v tujini kot tudi pri nas redke in težko izvedljive. Ravno ti človeški odnosi, ki jih je tako težko preučevati, pa so ključnega pomena za poznejše vključevanje posameznikov nazaj v družbo. Skozi raziskovalno delo in poročila pristojnega organa dobivamo le možnost vpogleda v dejansko stanje slovenske penologije v praksi. Ravno ta realnost odpira prostor za preizpraševanje namena kaznovanja in odpira vrata alternativnim sankcijam.

Kljub temu seveda ni vse rožnato. Spremembe v družbi se zrcalijo tudi v kaznovanju in poudarjeni ter velikokrat škodljivi individualizem ne ostaja zunaj zaporskih meja. Večja teža posameznikove odgovornosti in dojemanje družbe kot nevtralnega opazovalca na storilca prenašata breme rehabilitacije. V osnovi je to seveda križ, ki ga storilec nosi sam, vendar prav izkušnje slovenske penološke preteklosti kažejo, kako pomembna je vloga penologije pri spreminjanju življenjskih vzorcev obsojencev in kako veliko je odvisno od sistema, v katerem na pot pošiljamo obsojenca.

Kaj za sistem in njegovo delovanje pomenijo spremembe zadnjih desetletij? Opisana primerjalna slika Slovenije ne kaže slabe podobe ali posebej skrb vzbujajočih odklonov. Kljub temu so skrb vzbujajoči trendi: za obdobje po osamosvojitvi je tako značilna pomembna zaostritev izrečenih sankcij. Zaostrovanje ni bilo nenadno kot v nekaterih drugih ureditvah, temveč zelo postopno, a brezkompromisno. Število zaprtih oseb se je tako v primerjavi z leti po osamosvojitvi do danes več kot podvojilo. Ob tem velja, da med sankcijami še vedno izrazito prevladuje pogojna obsodba, kljub temu pa so spremembe v kaznovalni politiki izrazite in kažejo na zaostrovanje, kar je posledica različnih, kompleksnih razlogov, od sprememb zakonodaje, sprememb v odnosu javnosti, sprememb v pojmovanjih sodišč, družbenih in ekonomskih sprememb, podatki pa kažejo, da ni pravzaprav v ničemer vezana na zaznano stopnjo kriminalitete, kar so izkušnje sorodne tudi drugim sistemom. Pomembne so tudi spremembe, ki jih je doživel zaporski sistem – ta je v pomembnem delu izgubil stik s tradicijo socioterapevtske usmeritve, kar je znova posledica več razlogov: povečanje števila zaprtih oseb in menjava osebja s socioterapevtskimi idejami sta gotovo pomembna dejavnika.

Vloga kriminoloških razprav v kaznovanju ni zanemarljiva. Prav te omogočajo kritično distanco, s katero zremo na delovanje sistema, in opozarjajo na anomalije, ki se lahko pojavljajo v posamičnih primerih, ali, kar je pomembnejše, na odklone v delovanju sistema, ki so posledica načrtovanih ali nenačrtovanih sprememb. Ogledalo, ki ga kriminologija s tem zastavlja sistemu in tudi sama sebi, je dragoceno in predstavlja temeljni kamen, na katerem lahko gradimo boljše rešitve. Revija za kriminalistiko in kriminologijo je v tem pogledu v preteklosti bila neprecenljivo sredstvo za plodno komunikacijo med teorijo in prakso in samo želimo si lahko, da bo tako tudi vnaprej.

Literatura

1. Aebi, M. F., Burkhardt, C., Hacin, R. in Tiago, M. M. (2016). A comparative perspective of imprisonment trends in Slovenia and Europe from 2005 to 2014. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 67(4), 430–442.
2. Ambrož, M. (2016). Namen kaznovanja: Pozitivna generalna prevenida? *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 67(1), 5–15.
3. Ambrož, M. (2018). Legitimnost kazni v razmerju do storilca. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 69(1), 7–14.
4. Ashworth, A. (2010). *Sentencing and criminal justice* (5th ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
5. Bavcon, L., Šelih, A., Korošec, D., Ambrož, M. in Filipčič, K. (2013). *Kazensko pravo: Splošni del* (6. izd.). Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
6. Brglez, A. (2006). *Socialno vzdušje v zavodih za prestajanje kazni zapora in prevzgojnem domu leta 2005*. Ljubljana: Inštitut za civilizacijo in kulturo.
7. Brinc, F. (1982). Klasifikacija obsojencev in napovedovanje prihodnje družbene nevarnosti. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 33(3), 196–205.
8. Brinc, F. (1984). Obsojenčeva percepcija delavcev kazenskega zapora. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 35(3), 16–27.
9. Brinc, F. (1985a). Določitelji družbenega vzdušja v kazenskih zavodih v SR Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 36(4), 304–316.
10. Brinc, F. (1985b). Razporejanje obsojencev na prestajanje kazni zapora. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 36(1), 16–27.
11. Brinc, F. (1995). *Družbeno vzdušje v zavodih za prestajanje kazni zapora v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
12. Brinc, F. (1996). Kaznovalna politika sodišč v Republiki Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 47(3), 213–227.
13. Brinc, F. (2001). Kriminaliteta in kaznovalna politika sodišč v Sloveniji od leta 1950–1999. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 52(3), 187–199.
14. Brinc, F. (2005). Gibanje kriminalitete in kaznovalna politika v Sloveniji v zadnjem desetletju. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 56(1), 3–28.
15. Brinc, F. (2011). *Družbeno vzdušje v zavodih za prestajanje kazni zapora in v prevzgojnem domu Radeče leta 2010*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
16. Brinc, F. in Petrovec, D. (2001). *Družbeno vzdušje v zavodih za prestajanje kazni zapora v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.

17. Cavadino, M. in Dignan, J. (2006). *Penal systems: A comparative approach*. London: Sage.
18. CoEAPS. (2019). *SPACE I-2018*. Pridobljeno na http://wp.unil.ch/space/files/2019/04/FinalReportSPACEI2018_190402.pdf
19. Crewe, B. (2011). Depth, weight, tightness: Revisiting the pains of imprisonment. *Punishment in Society*, 13(5), 509–529.
20. Filipčič, K. (2014). Kaznovalna politika v Sloveniji. V D. Petrovec in M. Ambrož (ur.), *Skoraj stoletje profesorja Ljuba Bavcon: parvus liber amicorum* (str. 34–47). Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
21. Flander, B. (2014). *Kaznovanje v Sloveniji (quo vadis)*. Pridobljeno na <https://www.fvv.um.si/dv2014/zbornik/Flander.pdf>.
22. Flander, B. in Meško, G. (2010). 'Punitiveness' and penal trends in Slovenia: On the 'shady side of the Alps'? V H. Kury in E. Shea (ur.), *Punitivity international developments. Vol. 1: Punitiveness – a global phenomenon?* (str. 227–251). Bochum: Universitätsverlag Dr. Brockmeyer.
23. Flander, B. in Meško, G. (2013). Punitivnost in kaznovalni populizem v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 64(4), 330–344.
24. Flander, B. in Meško, G. (2016). Penal and prison policy on the »sunny side of the Alps«: The swan song of Slovenian exceptionalism? *European Journal on Criminal Policy and Research*, 22(4), 565–591.
25. Franko, K. (2014). Bordered penalty: Precarious membership and abnormal justice. *Punishment in Society*, 16(5), 520–541.
26. Garland, D. (2001). *The culture of control: Crime and social order in contemporary society*. Oxford: Oxford University Press.
27. Hacin, R. (2015). Pregled slovenskega penološkega raziskovanja od sredine petdesetih let dvajsetega stoletja. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 66(3), 235–252.
28. Hacin, R. in Meško, G. (2017). Differences in perception of self-legitimacy between prison officers and specialized workers in Slovenian prisons. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 68(4), 424–436.
29. Jager, M. (2002). Kriminalitetna politika in kaznovalna zakonodaja v Sloveniji danes – o dilemah in izzivih razvoja. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 53(1), 3–11.
30. Kanduč, Z. (1988). Kaznovanje po zlomu rehabilitativnega modela. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 33(4), 301–311.
31. Kazenski zakonik (KZ). (1994). *Uradni list RS*, (95/04).
32. Kazenski zakonik (KZ-1). (2008). *Uradni list RS*, (55/08).
33. Kury, H. in Ferdinand, T. N. (ur.). (2008). *International perspectives on punitivity*. Bochum: Universitätsverlag Dr. Brockmeyer.
34. Kury, H., Ferdinand, T. N. in Obergfell-Fuchs, J. (2008). Punitivity in Germany: Attitudes to punishment, sentencing, and prison rates. V H. Kury in T. N. Ferdinand (ur.), *International perspectives on punitivity* (str. 107–138). Bochum: Universitätsverlag Dr. Brockmeyer.
35. Liebling, A., Crewe, B. in Hullely, S. (2011). Conceptualising and measuring the quality of prison life. V D. Gadd, S. Karstedt in S. F. Messner (ur.), *The SAGE handbook of criminological research methods* (str. 358–372). London: SAGE.
36. Loader, I. (2006). Fall of the »platonian guardians«: Liberalism, criminology and political responses to crime in England and Wales. *British Journal of Criminology*, 46(4), 561–586.
37. Loader, I. (2009). Ice cream and incarceration: On appetites for security and punishment. *Punishment Society*, 11(2), 241–257.
38. Meško, G. in Fields, C. B. (2011). Introduction: Penology and penal practice in Slovenia. *The Prison Journal*, 91(4), 395–397.
39. Meško, G. in Hacin, R. (2018). Profesionalizacija penološke stroke v Sloveniji. *Varstvoslovje*, 20(3), 309–330.
40. Meško, G., Fields, C. B. in Smole, T. (2011). A concise overview of penology and penal practice in Slovenia: The unchanged capacity, new standards, and prison overcrowding. *The Prison Journal*, 91(4), 398–424.
41. Meško, G., Frangež, D., Rep, M. in Sečnik, K. (2006). Zapor: Družba znotraj družbe – pogled obsojencev na odnose in življenje v zaporu. *Socialna pedagogika*, 10(3), 261–286.
42. Meško, G., Hacin, R., Žiberna, P. in Plesničar, M. M. (2016). Izvajanje dela v korist skupnosti–kvalitativna študija v ljubljanski regiji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 67(3), 234–247.
43. Nelken, D. (2005). When is a society non-punitive? The Italian case. V J. Pratt, D. Brown, M. Brown, S. Hallsworth in W. Morrison (ur.), *The new punitiveness: Trends, theories, perspectives* (str. 218–235). Cullompton.: Willan Pub.
44. Nelken, D. (2006). Patterns of punitiveness. *Modern Law Review*, 69(2), 262–277.
45. Petrovec, D. (1998a). *Kazen brez zločina: prispevek k ideologijam kaznovanja*. Ljubljana: Studia Humanitatis.
46. Petrovec, D. (1998b). Nova država – nova kaznovalna ideologija in praksa? *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 49(3), 238–244.
47. Petrovec, D. (2013). Pomilostitev kot (ne)izogibna revizija sodne odločbe? *Pravna praksa*, 32(40/41), 22–23.
48. Petrovec, D. (2015). Penologija – zadnje poglavje kazenskega prava. V A. Šelih in K. Filipčič (ur.), *Kriminologija* (str. 183–209). Ljubljana: GV založba.
49. Petrovec, D. in Muršič, M. (2011). Science fiction: Opening prison institutions (The Slovenian penological heritage). *The Prison Journal*, 91(4), 425–447.
50. Petrovec, D. in Plesničar, M. M. (2014). The societal impact and role of imprisonment: An example from Slovenia. V E. Carroll in K. Warner (ur.), *Re-imagining imprisonment in Europe: Effects, failures and the future* (str. 71–89). Dublin: Liffey Press.
51. Petrovec, D., Plesničar, M. M. in Kravanja, A. (2015). Penologija. V A. Šelih in K. Filipčič (ur.), *Kriminologija* (str. 183–233). Ljubljana: GV Založba in Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.
52. Plesničar, M. M. (5. 9. 2012a). *How to deal with overcrowding?* Prispevek predstavljen na konferenci Re-imagining Imprisonment in Europe (Scribani conference). Dublin.
53. Plesničar, M. M. (2012b). Namen kaznovanja in njegov vpliv na odločanje o sankcijah. *Zbornik znanstvenih razprav*, 72, 181–210.
54. Plesničar, M. M. (2013a). Iz sodnikovih v tožilčeve roke? Vpliv pogajanj o sankcijah na kaznovanje. *Zbornik znanstvenih razprav*, 73, 83–104.
55. Plesničar, M. M. (2013b). Odločanje o sankcijah v kontinentalnih pravnih ureditvah. V M. Ambrož, K. Filipčič in A. Završnik (ur.), *Zbornik za Alenko Šelih: kazensko pravo, kriminologija, človekove pravice* (str. 326–330). Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Pravna fakulteta, Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
56. Pratt, J. (2007). *Penal populism*. London: Routledge.
57. Pratt, J., Brown, D., Brown, M., Hallsworth, S. in Morrison, W. (ur.). (2005). *The new punitiveness: Trends, theories, perspectives*. Cullompton: Willan Pub.
58. Statistični urad Republike Slovenije (SURS). (2018). *Polnoletni obsojenci [znani storilci] po spolu, kaznivem dejanju in glavni kazenski sankciji, Slovenija, 2006–2013*. Pridobljeno na https://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/13_kriminaliteta/01_statisti

- ka_toz_sodisc/03_13603_obsojene_poln_osebe/03_13603_obsojene_poln_osebe.asp
59. Stuntz, W. J. (2011). *The collapse of American criminal justice*. Cambridge: Harvard University Press.
60. Šelih, A. (1994). Kaznene sankcije u radnom načrtu Kaznenog zakonika Republike Slovenije. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 5–6, 537–546.
61. Šelih, A. (2007). Kazenske sankcije in morebitne spremembe. V A. Šelih (ur.), *Sodobne usmeritve kazenskega materialnega prava* (str. 261–271). Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.
62. Šelih, A. (2009). Načelo sorazmernosti in kazenske sankcije. *Dnevi slovenskih pravnikov 2009 (Podjetje in delo)*, 7, 1357–1368.
63. Šelih, A. (2010). Kaj je prinesel novi Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij? *Pravna praksa*, 29(49/50), 6–9.
64. Šugman Stubbs, K. (2015). Anomalije pri uporabi instituta poganj o priznanju krivde v slovenskem kazenskem postopku. *Pravna praksa*, 34(3/4), I–VII.
65. Tak, P. J. (2001). Dutch sentencing. V M. H. Tonry in R. S. Frase (ur.), *Sentencing and sanctions in western countries* (str. 151–187). Oxford: Oxford University Press.
66. Tonry, M. H. (2004). Why aren't German penal policies harsher and imprisonment rates higher? *German Law Journal*, 5(10), 1187–1206.
67. Tonry, M. H. (ur.). (2011). *Why punish? How much? A reader on punishment*. Oxford: Oxford University Press.
68. Tripkovic, M. (2018). *Punishment and citizenship: A theory of criminal disenfranchisement*. New York: Oxford University Press.
69. Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij (URSIKS). (2019). *Zaporska statistika*. Pridobljeno na http://www.mp.gov.si/si/o_ministrstvu/ursiks_organ_v_sestavu/dokumenti/zaporska_statistika/
70. Vodopivec, K. (1992). O vlogi strokovnega osebja v kaznovanih ustanovah. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 43(1), 3–12.
71. Von Hirsch, A. (1976). *Doing justice: The choice of punishments*. New York: Hill in Wang.
72. Von Hofer, H. in Tham, H. (2013). Punishment in Sweden: A changing penal landscape. V V. Ruggiero (ur.), *Punishment in Europe: A critical anatomy of penal systems* (str. 33–57). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
73. Vrhovno državno tožilstvo Republike Slovenije (DTRS). (2018). *Skupno letno poročilo o delu državnih tožilstev za leto 2018*. Pridobljeno na https://www.dt-rs.si/files/documents/Porocilo_2018.pdf
74. Wacquant, L. (2009). *Punishing the poor: The neoliberal government of social insecurity*. Durham: Duke University Press.
75. Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij [ZIKS]. (1978). *Uradni list SRS*, (17/78).
76. Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij [ZIKS-1]. (2000). *Uradni list RS*, (22/00).
77. Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika (KZ-1B). (2011). *Uradni list RS*, (91/11).
78. Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika (KZ-1C). (2015). *Uradni list RS*, (54/15).
79. Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika (KZ-1E). (2017). *Uradni list RS*, (27/17).
80. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o kazenskem postopku (ZKP-K). (2011). *Uradni list RS*, (91/11).
81. Završnik, A. (2007). Vznik kriminologije–odkritje kriminalnega zla v posamezniku. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 58(4), 325–339.
82. Završnik, A. (2008). Konceptualne zagate restorativne pravičnosti – nova paradigma modernega odzivanja na kriminaliteto. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 59(2), 125–140.

Punishment and Penal Policy in Slovenia: Conceptual Shifts and Practical Consequences

Mojca M. Plesničar, Ph.D., Research Fellow at the Institute of Criminology at the Faculty of Law Ljubljana and Assistant Professor at the Faculty of Law, University of Ljubljana, Slovenia. E-mail: Mojca.plesnicar@pf.uni-lj.si

Marko Drobnjak, M.A., Junior Researcher at the Institute of Criminology at the Faculty of Law Ljubljana, Slovenia. E-mail: marko.drobnjak@pf.uni-lj.si

This article discusses the question of punishment on two levels: the conceptual and the practical. In the first part, we outline the developments in Slovenian penological theory over the past few decades and address important changes in the perception of punishment and its justification. We also briefly discuss planned changes in penal policy that reflect the changes in the punitive paradigms, and the results of such changes. In the second part, we address more specific questions on the issue of punishment. Firstly, we focus on prison from a systemic point of view, from the perspective of convicted persons, and the perspective of prison staff. Second, we consider newer, alternative forms of punishment and their role in modern Slovenian punishment discourse. We analyse these questions through a comparative prism and thus put domestic Slovenian ideas and systems into a wider geographical and historical space.

Keywords: punishment, prison, penal policy, penology, Slovenia

UDC: 343.8(497.4)